

NOSATEC *THAMIOCOLUS IMPERIALIS* (COLEOPTERA: CURCULIONIDAE) NALEZEN NA ZNOJEMSKU

WEEVIL *THAMIOCOLUS IMPERIALIS* (COLEOPTERA: CURCULIONIDAE) FOUND IN THE ZNOJMO REGION

Filip Trnka

Katedra ekologie a životního prostředí, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, Šlechtitelů 241/27, CZ–783 71 Olomouc; filip.trnka88@gmail.com

Abstract: The occurrence of weevil *Thamiocolus imperialis* (Schultze, 1895) is recorded from Znojmo region, Czech Republic, for the first time. Several adults were swept from Spotted Dead-nettle (*Lamium maculatum*) from plant family Lamiaceae. Beetles were collected on the margin of the floodplain forest near the border of Karlov Natural Reserve and in the black locust forest in Tasovické svahy Natural Monument. Up to now, the occurrence of this rare weevil has been known only from Pálava Protected Landscape Area.

Key words: Ceutorhynchinae, *Lamium maculatum*, faunistics, rare species, Czech Republic.

ÚVOD

Nosatec *Thamiocolus imperialis* (Schultze, 1895) (obr. 1) je evropským druhem známým pouze ze střední a východní Evropy, a Kavkazu, konkrétně z ČR, Gruzie, Maďarska, Ukrajiny a jižní evropské části Ruska (COLONNELLI 2013). V ČR je dlouhodobě známa pouze populace z Pavlovských vrchů, kde je brouk vzácně nacházen v NPR Děvín-Kotel-Soutěska, NPR Tabulová a PR Svatý kopeček (DIECKMANN 1973, STREJČEK 1996, KRÁTKÝ & BENEDIKT 2010).

Tento nosatec je oligofágem na rostlinách z čeledi hluchavkovité (Lamiaceae). V ČR je nalézán pouze na hluchavce skvrnitě (*Lamium maculatum*) (obr. 2), ale z jiných zemí je uváděn i z hluchavky bílé (*Lamium album*), pitulníku žlutého (*Galeobdolon luteum*) nebo z čistce lesního (*Stachys sylvatica*) (COLONNELLI 2004, STÜBEN et al. 2013). Larvální stádia nejsou dosud známa a podrobný vývoj nebyl zatím studován u žádného druhu z rodu *Thamiocolus*. Dospělci jsou nalézáni od května do září se dvěma vrcholy výskytu; nejdříve od května do června, a poté ještě v září (KRÁTKÝ & BENEDIKT 2010, Stejskal & Trnka nepubl.). V Červeném seznamu bezobratlých ČR (BENEDIKT & STREJČEK 2005) je uveden v kategorii zranitelných druhů (VU).

Tato práce přináší první údaje o výskytu tohoto druhu na Znojemsku, které je teprve druhou známou oblastí výskytu *T. imperialis* v ČR.

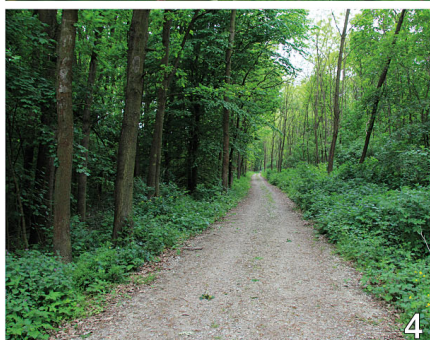
1

2

3

4

5

Obr. 1–5. 1 – nosatec *Thamiocolus imperialis* (délka těla 2,9 mm); 2 – živná rostlina hluchavka skvrnitá (*Lamium maculatum*); 3 – dospělec na živné rostlině; 4 – biotop blízko PR Karlov; 5 – biotop v PP Tasovické svahy.

Figs 1–5. 1 – weevil *Thamiocolus imperialis* (body length 2.9 mm); 2 – host plant Spotted Dead-nettle (*Lamium maculatum*); 3 – adult on the host plant; 4 – habitat near Karlov Natural Reserve; 5 – habitat in Tasovické svahy Natural Monument.

Použité zkratky: ČR – Česká republika, JMM – Jihomoravské muzeum ve Znojmě, PP – Přírodní památka, PR – Přírodní rezervace, NPR – Národní přírodní rezervace.

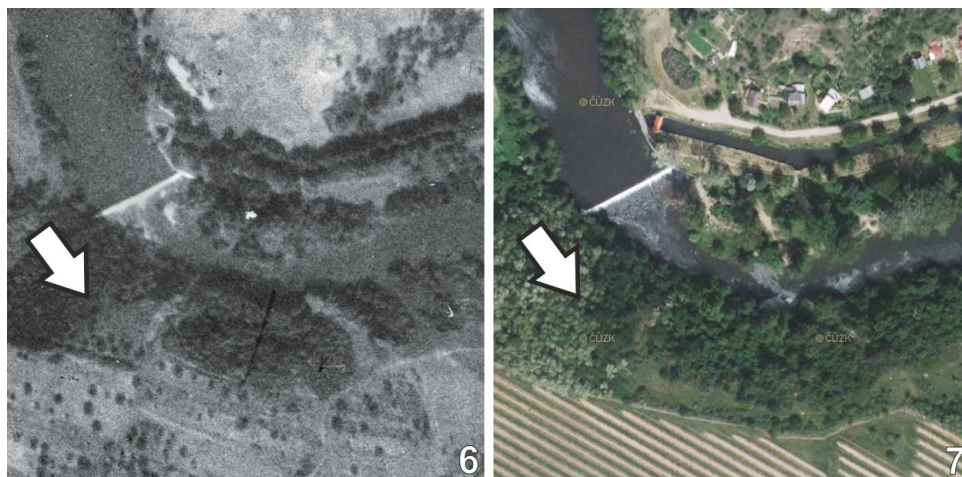
VÝSLEDKY A DISKUSE

Nálezová data

Lokality jsou doplněny číslem faunistického mapovacího čtverce podle Zeleného (1972).

Moravia mer., Božice, ochranné pásmo PR Karlov (7163), 200 m n. m., 15. 5. 2015, 1 ex., J. Brestovanský (Jiřice) lgt., det. et coll., 2 ex. F. Trnka lgt., det. et coll.; Tasovice, PP Tasovické svahy, jihovýchodní část (7162), 225 m n. m., 15. 5. 2015, 1 ex., J. Brestovanský lgt., det. et coll., 1 ex. F. Trnka lgt., det. et coll., 3 ex. R. Stejskal lgt., det. et coll., 1 ex., coll. JMM; 20. 6. 2015, 2 ex., R. Stejskal lgt., det. et coll., 1 ex. coll. JMM; 15. 9. 2015, 1 ex. J. Krátký (Hradec Králové) lgt., det. et coll., 2 ex. J. Pelikán (Hradec Králové) lgt., det. et coll.

V PR Karlov byl nosatec *T. imperialis* (obr. 3) nalezen při smyku lužní vegetace v okolí lesní cesty, těsně při hranici rezervace (obr. 4). Jedná se o údolní jasanovo-olšové luhy, vegetace byla poměrně druhově bohatá a tvořila ji živná rostlina hluchavka skvrnitá (*Lamium maculatum*) a dále převážně druhy jako bršlice kozí noha (*Aegopodium podagraria*), čísteček lesní (*Stachys sylvatica*), plicník lékařský (*Pulmonaria officinalis*), kostival hlíznatý (*Symphytum tuberosum*), sasanka hajní (*Anemone nemorosa*), svízel přítula (*Galium aparine*) a kopřiva dvoudomá (*Urtica dioica*). Na druhé lokalitě v PP Tasovické svahy byl druh nalezen v akátině (obr. 5), kde v podrostu naprosto převládala také jak živná rostlina hluchavka skvrnitá (*Lamium maculatum*), tak i vlaštovičník větší (*Chelidonium majus*).

Obr. 6, 7. Stav lokality PP Tasovické svahy z roku 1953 (vlevo) a v roce 2010 (vpravo) (obrázky převzaty z webové stránky kontaminace.cenia.cz).

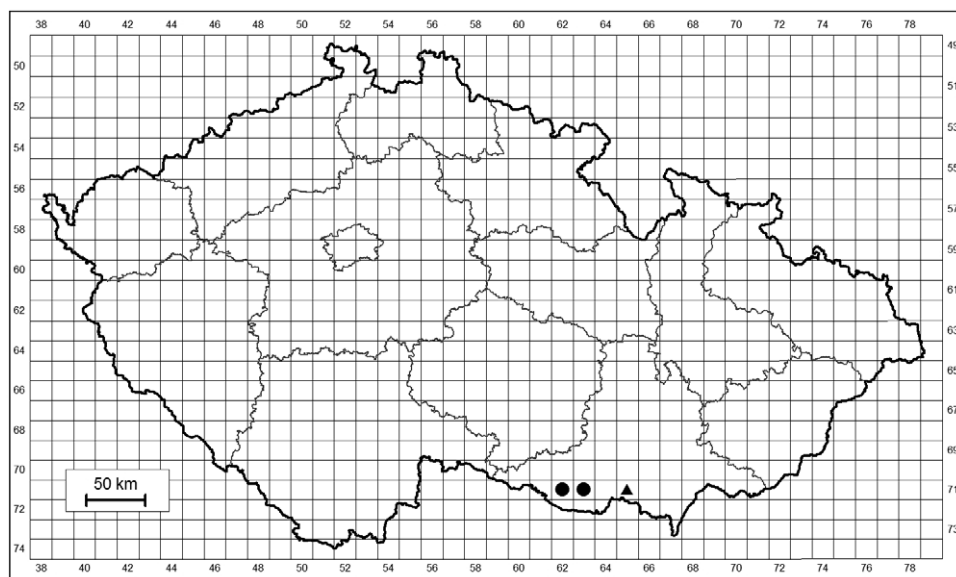
Fig. 6, 7. Situation of the locality Tasovické svahy Natural Monument in 1953 (left) and in 2010 (right) (taken from the website kontaminace.cenia.cz).

V obou případech se jedná o odlišné biotopy než v případě Pálavy, kde je *T. imperialis* sbírán na vápencovém podloží na lesních světlinách a lesostepních sušších stanovištích. Tento druh je v ČR považován za relikv, který obývá převážně přirozená stanoviště a málo změněné ekosystémy (BENEDIKT et al. 2010), což našim nálezům u lesní cesty a v akátině neodpovídá. Akátina může být nosatec využívána druhotně, pravděpodobně se zde v minulosti nacházel rozvolněnější porost, původně i s jinými druhy dřevin a keřů. Pro srovnání mohou sloužit fotografie lesní části PP Tasovické svahy z let 1953 a 2010 (obr. 6, 7).

Dosud byla z ČR známa pouze populace z Pavlovských vrchů, a to z jediného faunistického čtverce z NPR Děvín-Kotel-Soutěska, NPR Tabulová a PR Svatý kopeček (DIECKMANN 1973, STREJČEK 1996, KRÁTKÝ & BENEDIKT 2010). S nově objevenými lokalitami se rozšířila znalost o výskytu tohoto nosatce do dalších dvou faunistických čtverců (obr. 8) a jeho výskyt lze očekávat na dalších podobných biotopech mezi Tasovicemi a Pavlovskými vrchy.

Nosatec *T. imperialis* patří mezi nejvýznamnější druhy brouků v rámci Znojemska. Jedná se o izolovaný výskyt na severozápadním okraji areálu a tento druh je vyjma Pavlovských vrchů nejbliže znám až z Maďarska.

Z hlediska cílené péče tento druh vyžaduje spíše zanedbanější a extenzivně udržované lesní a lesostepní biotopy. Cíleným průzkumem početných lokalit živné rostliny na Znojemsku bude jistě potvrzen na dalších lokalitách.

Obr. 8. Mapa rozšíření nosatce *Thamiocolus imperialis* v ČR, dosud známé nálezy (trojúhelník) a nové nálezy (kolečko).

Fig. 8. Distribution map of *Thamiocolus imperialis* in the Czech Republic, previously known records (triangle) and new records (circle).

SUMMARY

Thamiocolus imperialis (Fig. 1) is a remarkable species of beetle fauna of Central Europe. It is a rare species, recorded only from the Czech Republic, Hungary, Ukraine, Georgia and European part of Russia. In the Czech Republic, recent occurrence of this rare weevil is known only from Pálava Protected Landscape Area. The weevil is an oligophagous species associated with plants from mint family (Lamiaceae). In the Czech Republic *T. imperialis* is known only from Spotted Dead-nettle (*Lamium maculatum*) (Fig. 2). A Red List of Czech weevils considers this species as vulnerable (VU).

In this paper the first records of *T. imperialis* from Znojmo region are announced. A few adults were swept from the host plant *Lamium maculatum* on two localities. The first locality is close to Karlov Nature Reserve (Fig. 3) in alluvial forest with rich vegetation of vascular plants e.g. *Aegopodium podagraria*, *Anemone nemorosa*, *Galium aparine*, *Pulmonaria officinalis*, *Stachys sylvatica*, *Symphytum tuberosum*, *Urtica dioica* and the host plant *Lamium maculatum* (Fig. 4). And the second one is at the locality of Tasovické svahy Natural Monument, where we found some specimens in the black locust forest only with the host plant and *Chelidonium majus* (Fig. 5). These findings are different from the known biology in Pálava Protected Landscape Area, where the species prefers calcareous dry forest steppes. Certainly the locust forest from Tasovické svahy Natural Monument is only a replacement habitat. Historically is there more open forest with different tree and bush species. For example situation of the locality Tasovické svahy Natural Monument in 1953 and in 2010 (Fig. 6, 7). Targeted surveys can bring more data about this species from Znojmo region. *T. imperialis* reaches northwestern limit of its distribution in the Znojmo region, and it is considered as one of the most important weevil species of this area and the Czech Republic as well (Fig. 8).

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Robertu Stejskalovi za vytvoření mapky rozšíření, Martinu Dančákovi za fotografii hluchavky skvrnitě a Petru Božovi (oba Olomouc) za vyfotografování vypreparovaného jedince (<http://www.hmyzfoto.cz/home.html>). V neposlední řadě také recenzentům Ondrovi Konvičkovi a Jiřislavovi Skuhrovcovi za podnětné připomínky k textu.

LITERATURA

- BENEDIKT S. & STREJČEK J. (2005): Curculionoidea (nosatci). – In: FARKAČ J., KRÁL D. & ŠKORPIK M. (eds): Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. Agentura ochrany přírody a krajiny, Praha, 545–555.
- BENEDIKT S., BOROVEC R., FREMUTH J., KRÁTKÝ J., SCHÖN K., SKUHROVEC J. & TRÝZNA M. (2010): Komentovaný seznam nosatcovitých brouků (Coleoptera: Curculionoidea bez Scolytinae a Platypodinae) České republiky a Slovenska, 1. díl. Systematika, faunistika, historie výzkumu nosatcovitých brouků v České republice a na Slovensku, nástin skladby, seznam. Komentáře k Anthribidae, Rhynchitidae, Attelabidae, Nanophyidae, Brachyceridae, Dryophthoridae, Eirrhinidae a Curculionidae: Curculioninae, Bagoinae, Baridinae, Ceutorhynchinae, Conoderinae, Hyperinae. – Klapalekiana, 46(suppl.): 1–363.
- COLONNELLI E. (2004): Catalogue of Ceutorhynchinae of the world, with a key to genera. – Argania editio, Barcelona.
- COLONNELLI E. (2013): Ceutorhynchinae. – In: LÖBL I. & SMETANA A. (eds.): Catalogue of Palaearctic Coleoptera, Volume 8, Curculionoidea II. Brill, Leiden, 176–213.
- DIECKMANN L. (1973): Die westpaläarktischen Thamiocolus-Arten (Coleoptera: Curculionidae). – Beiträge zur Entomologie, 23: 245–273.
- KRÁTKÝ J. & BENEDIKT S. (2010): Čeled' Family Curculionidae, podčeled'/subfamily Ceutorhynchinae. – In: BENEDIKT S., BOROVEC R., FREMUTH J., KRÁTKÝ J., SCHÖN K., SKUHROVEC J. & TRÝZ-

NA M.: Komentovaný seznam nosatcovitých brouků (Coleoptera: Curculionoidea bez Scolytinae a Platypodinae) České republiky a Slovenska. 1. díl. Systematika, faunistika, historie výzkumu nosatcovitých brouků v České republice a na Slovensku, nástin skladby, seznam. Komentáře k Anthribidae, Rhynchitidae, Attelabidae, Nanophyidae, Brachyceridae, Dryophthoridae, Eirrhinidae a Curculionidae: Curculioninae, Bagoinae, Baridinae, Ceutorhynchinae, Conoderinae, Hyperinae. – Klapalekiana, 46(suppl.): 254–315.

STREJČEK J. (1996): Coleoptera: Curculionoidea 1 (Anthribidae and Curculionidae). – In: ROZKOŠNÝ R. & VAŇHARA J. (eds.): Terrestrial Invertebrates of the Pálava Biosphere Reserve of UNESCO, III. Folia Facultatis Scientiarum Naturalium Universitatis Masarykianae Brunensis, Biologia 94: 577–599.

STÜBEN P. E., MÜLLER G., KRÁTKÝ J., BAYER, CH. , BEHNE, L. & SPRICK, P. (2013): Digital-Weevil-Determination for Curculionoidea of West Palaearctic: Transalpina: Ceutorhynchinae (2. Part). (Ceuthorhynchini: Amalorrhynchus, Drupenatus, Poophagus, Coeliodes, Pseudocoeliodes, Coeliodinus, Eucoeliodes, Neoxyonyx, Thamiocolus, Micrelus, Zacladus, Phrydiuchus, Stenocarus, Nedyus, Ceutorhynchus: Marklissus). – Snudebiller (Mönchengladbach), 14, No. 210, CD-ROM.

ZELENÝ J. (1972): Návrh členění Československa pro faunistický výzkum. (Entwurf einer Gliederung der Tschechoslowakei für Zwecke der faunistischen Forschung). – Zprávy Československé společnosti entomologické při ČSAV, 8: 3–16.